

Analiza podpornih programov v Sloveniji in Avstriji na področju socialnega podjetništva

Marjeta Vaupot

Povzetek

V svojem prispevku opisujem podporne programe za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji in v Avstriji. Predstaviti želim pojem socialnega podjetništva ter pomen tako podpornih programov in politik na nivoju lokalnih in regionalnih ter nacionalnih akterjev, ki s svojim delovanjem lahko bistveno pripomorejo k uspešnemu razvoju socialnega podjetništva v Sloveniji. Kot primerljivo državo sem izpostavila Avstrijo, ki s svojim večletnim uspešnim ter sistematičnim razvojem močno razvija sektor socialnega podjetništva.

Ključne besede: socialno podjetništvo, podporni programi politik.

Summary

In my article I describe development of social entrepreneurship in Slovenia and Austria. I will describe a term of socialn entrepreneurship and issue of programs and polices in terms to support development of

social entrepreneurship in Slovenia. I choosed Austria as comparative nation, while they are sistematicly developing field of social entrepreneurship, that is build from local initiatives to national directions and policies..

Key words: social entrepreneurship, support programs for development of social entrepreneurship.

Uvod

Podjetništvo, kot ključni element ekonomije, se v današnjem času kaže v različnih oblikah. Večina držav Evropske unije že uveljavlja tako imenovano socialno podjetništvo, do katerega je Slovenija, kot enakopravna članica Evropske unije tudi opredeljena. Socialno podjetništvo je pomemben element, tako gospodarskega kot tudi socialnega področja, saj povezuje in dopolnjuje obe področji. Ne le, da povezuje obe področji – ustvarja tudi sinergijske učinke. Socialni podjetniki so glavni iniciatorji socialnega podjetništva in jih poleg ekonomskega vidika (uspešnost podjetja) zanima predvsem socialni vidik (ustvarjanje novih delovnih mest in ponovna integracija ranljivih skupin

na trg dela). V Evropski uniji ustvarijo okoli 10 % BDP letno². S svojimi podjetniškimi prijemi skrbijo za to, da se v aktivno vlogo postavijo ljudje, ki so bili nekativni zaradi različnih razlogov. S tem ti pridobijo ponovno vrednost tako na trgu dela kot tudi v doprinosu do države. Za razvoj socialnega podjetništva je potrebno vzpostaviti sistem delovanja oz. oblikovanje ključnih podpornih programov, ki lahko omogočijo strateški razvoj socialnega podjetništva tudi v Sloveniji.

V članku bom proučila podporne programe za razvoj socialnega podjetništva v Avstriji in jih primerjala z podpornimi programi v Sloveniji. Skozi strokovno literaturo želim proučiti in ugotoviti podobnosti in razlike za vzpostavitev sistema socialnega podjetništva v Sloveniji.

V članku bom obravnavala pregled socialne ekonomije v na področju Avstrije in Slovenije, pri čemer gre za strokovnoanalitično delo. V delu je v pretežni meri uporabljen deskriptivni pristop, saj bodo podrobno proučila podporne programe za razvoja socialnega podjetništva. Pri tem bom uporabila teoretične in zakonske podlage ter spoznanja s področja raziskave tako, da se bom naslonila na strokovno literaturo tujih in domačih avtorjev, vire, prispevke in članke ter uporabila praktična znanja, ki sem jih pridobila z večletnim delom na področju socialnega podjetništva.

² V Sloveniji je ta delež 0,7 % BDP (Forum za socialno podjetništvo, Tadej Slapnik generalni predsednik, 2013).

Opredelitev področja in opis problema

Analize in pregled razvoja oblik podjetništva v 21. stoletju kažejo na to, da se tako v svetu kot tudi v Evropski uniji razvijajo nove oblike podjetništva. Ena od teh oblik je socialno podjetništvo, ki se od klasičnega podjetništva razlikuje v tem, da temelji na razvoju socialnega kapitala ter ustvarjalnosti in inovativnosti, ki jih socialni kapital omogoča v največji možni meri. Cilj socialnega podjetništva je, da se dobiček prerazporedi nazaj v podjetje. Glavni cilj socialnega podjetništva se kaže v zasledovanju širših družbenih ciljev. Na razvoj takšnih oblik podjetništva vpliva predvsem visoka stopnja socialnega kapitala, ki ob pomoči različnih finančnih virov in posebnega statusa socialnih podjetij omogoča socialnemu podjetništvu visoko stopnjo ustvarjalnosti in odprtosti na nove proizvode in storitve, ki jih ne more zadovoljiti niti javni sektor kot tudi ne profitni sektor. Razvoj socialnega podjetništva še posebej vpliva na večjo učinkovitost in razvoj tako profitnega kot tudi neprofitnega sektorja.

V svetu in Evropski uniji se socialna podjetja predstavljajo kot podjetja, ki so organizirana v oblikah kot kooperative, zadruge, socialna podjetja, fundacije, vzajemne družbe, društva in združenja. Ta z uvajanjem novih podjetniških znanj, spretnosti in novih tržnih pristopov, postajajo učinkovitejša pri zasledovanju svojih ciljev, ki na nov in edinstven način

omogočajo, da državljani in organizacije med seboj delijo in koordinirajo vire, spretnosti in znanja na način, da takšno podjetje lahko postane konkurenčno. Ta podjetja ugotavljajo, da je produkt socialnega podjetja visoko kakovostna zaposlitev udeležencev in tako izboljšujejo kakovost življenja, razvijajo nove oblike dela, zagotavljajo socialno kohezijo in pomembno prispevajo k lokalnemu in regionalnemu razvoju. Ključ do tega leži v podpornem lokalnem in regionalnem ter nacionalnem okolju, ki predstavlja razvojna partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem.

V Evropski uniji so oblike socialnega podjetništva v zadnjih letih sprožile široko razpravo na politični in strokovni ravni v mednarodnih institucijah kot tudi na ravni nacionalnih in regionalnih vlad. Ugotovitve kažejo, da je da imajo takšne oblike podjetij velik pomen na gospodarskem področju. Na področju Slovenije, pa je ta novi trend podjetništva šele na začetku poti in da so njegove možnosti razvoja še v veliki meri neizčrpane, daje poudarek na nujnost prisotnosti podpornih programov za vzpostavitev te oblike podjetništva tudi v slovenskem okolju .

Opredelitev socialnega podjetništva

Austin v Mair et al. (2006, str. 4) navaja, da je socialno podjetništvo inovativna socialno naravnana aktivnost, ki se pojavlja v neprofitnem, profitnem in javnem sektorju. Perrini in Vurro v Mair et al. (2006, str. 4)

navajata, da je socialno podjetništvo inovativen pristop v podjetništvu, ki spreminja tako socialno kot tudi gospodarsko teorijo in prakso. Nadalje definirata socialno podjetništvo kot dinamičen proces, ki ga vodijo in upravljajo posamezniki ali tim (inovativni socialni podjetniki), ki želijo povezati socialno inovativnost s podjetniško miselnostjo z namenom, da bi ustvarili novo socialno dimenzijo na trgu, tako v lokalnem kot tudi v regionalnem okolju. Robinson v Mair et al. (2006, str. 4) predstavlja definicijo socialnega podjetništva kot proces, ki zajema prepoznavanje ključnega specifičnega problema in ključno rešitev tega problema.

Ob vse bolj pogostem pojavljanju pojma socialnega podjetništva v svetu ima opredelitev socialnega podjetništva različna mnenja in opredelitve. Socialno podjetništvo ima svoje korenine v zasledovanju širšega pojma podjetništva. Vsi različni pristopi k socialnemu podjetništvu imajo skupno miselnost v zmanjševanju državnih pomoči, kot iniciativen pristop socialnih podjetnikov, da blažijo socialne probleme in kot etični pristop pri podjetništvu z običajno tržno naravnostjo (Branco et al., 2004, str. 14).

Allex Nicholls (2006, str. 12) v svojem delu *Socialno podjetništvo* (angl. *Social entrepreneurship*) govori o socialnem podjetništvu kot o multidimenzionalnem in dinamičnem konstrukt, ki je prepleten med različnimi sferami: med javnim, privatnim in socialnim sektorjem. Organizacijski mehanizem zaposlenih je praktično nepomemben: socialni podjetniki delujejo v javnem, privatnem in socialnem sektorju. Tako

nekatero organizacije poslujejo z namenom dobička, ki ga uporabijo v neprofitne namene. Takšne organizacije imajo obliko hibridne organizacije, s katero svoji dejavnosti dodajo tudi socialno vrednost. Medtem ko Leadbeater v Nicholls (2006, str. 12) trdi, da je prisotnost podjetništva prepletena preko vseh treh sektorjev v družbi in je prepoznavna v treh okoljih socialnega podjetništva: v javnem sektorju privzema gospodarske spretnosti, v socialnem deluje kot zagotovilo za obrobne skupine in v neprofitnem sektorju ponuja možnost podjetniških pristopov.

Glavna lastnost socialnih podjetij je usmerjenost v socialno področje. Donacije in drugi prispevki so uporabljeni s ciljem, da prispevajo k doseganju širših družbenih ciljev. Večino denarja ustvarijo s prodajo storitev na trgu dela. Dobiček se ne razporeja med lastnike socialnih podjetij. Člani oziroma zaposleni imajo vlogo pri vodenju podjetja. V socialnih podjetjih je predvideno, da predstavljajo takšna podjetja zdrave, finančne in socialne prispevke, ki imajo večjo prednost kot visoki prispevki na finančnem področju in nižji na socialnem področju (Thompson & Dorhety, 2006, str. 362).

Alain Coheur je v intervjuju, kot predsednik Socialne ekonomije Evrope, poudaril, da socialna ekonomija potrebuje pravni okvir za delovanje v vseh državah članic Evropske unije. Trdi namreč, da je potrebno urediti davčno zakonodajo, da bo primernejša za delovanje tovrstnih podjetij,

saj združujejo vse akterje v socialni ekonomiji, kot so klasična podjetja, kooperative, združenja, tudi podjetja in socialna podjetja (Coheur, 2008). Države Evropske unije se pri uvajanju socialnih podjetij v prakso zelo razlikujejo. Izhajajo predvsem iz lokalnih potreb in interesov ter zakonskih podlag, ki so ali v veljavi ali pa jih še pripravljajo. Kljub temu imajo zaposlitvene iniciative, ki jim pomagajo pri prepoznavanju statusa socialnega podjetja (Pave Štefančič, 2005, str. 13).

Stanje in razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji

Socialno podjetništvo je pojem, ki mu lahko pripišemo določene značilnosti. Težko pa ga je enoznačno definirati, saj so tudi pravne opredelitve subjektov socialnega podjetništva od države do države različne. Tako lahko govorimo, da gre za organizacije in podjetja, katerih ustanovitelj ni država, ki proizvajajo tržne in netržne proizvode in storitve, vendar so ustanovljene s socialnim (družbenim) ciljem, ki delujejo po demokratičnem principu članov, uporabnikov in zaposlenih ter temeljijo na solidarnosti njenih članov in ne delijo dobička med ustanovitelje, temveč je reinvestiran za potrebe poslovanja ali potrebe skupnosti. Med socialna podjetja tako večinoma prištevamo zadruge, vzajemne družbe, društva, zasebne zavode, invalidska podjetja, druge oblike podobnih organizacij (Predstavitev ASSE, 2008).

Socialno podjetništvo s svojo široko usmeritvijo obsega prav vse posameznike, ki zaradi različnih vzrokov ne zmorejo živeti samostojnega, polnovrednega življenja z dodeljenim statusom ali brez. Upošteva načelo enakovrednosti in enakopravnosti ter omogoča spoštovanje človekovih pravic, pri čemer ni pomemben status posameznika, marveč njegova nemoč, pomanjkanje izkušenj, znanja, sposobnosti za aktivno vključevanje v družbo. V preteklosti so bili številni poizkusi opredeljevanja ciljnih skupin ranljivih posameznikov v želji, da bi glede na posebne potrebe posameznih skupin oblikovali učinkovite programe, s katerimi bi ublažili posledice primarne prizadetosti. Prav to je težko doseči, saj je vsak posameznik celota zase, ki zahteva visoko raven posebej zanj prilagojene obravnave. V teoriji in praksi obstaja pestro izrazoslovje, ki je jasen dokaz prizadevanj po iskanju nestigmatizirane definicije, ki bi ranljivemu posamezniku ponujala nove možnosti in ga ne bi doživljenjsko ukoreninila bolezen, prikrajšanost (npr. invalidnost, socialna izključenost, socialna deprivacija, marginalnost skupine itd.). Med ranljive skupine prebivalstva sodijo vsi tisti posamezniki, ki jim grozijo posledice socialne izključenosti, ker imajo težave na naslednjih področjih, kot so zaposlovanje, družina, socialna mreža, zdravje, osebne kompetence. Kot nadalje navaja Uršič (Dular et al., 2007, str. 11), se socialna ekonomija v svetu in pri nas vključuje v lokalno skupnost na različne načine, kjer poskuša iskati dinamične in inovativne pristope k reševanju brezposelnosti in prispevanju k ekonomskemu razvoju, ki ne temelji na izčrpanju okolja in delovne sile, ampak na usklajenem in trajnem pristopu.

Primeri podpornih progamov na področju socialnega podjetništva v Sloveniji

Definicija socialnega podjetništva

Socialna ekonomija predstavlja družbeno ekonomsko kategorijo, kjer vrsta najrazličnejših pravnih in fizičnih subjektov ustvarja podporno okolje za (ponovno) vključitev ranljivih skupin prebivalstva v socialno in delovno okolje. Socialno podjetništvo pomeni etičen, strokoven, inovativen in sistemski pristop, ki z različnimi aktivnostmi udejanja cilje socialne ekonomije (Branco, 2004, str. 34).

Osebe, ki potrebujejo vključitev v socialno podjetništvo

- Invalidne osebe
- Osebne z zdravstvenimi težavami in kroničnimi boleznimi
- Odvisniki od alkohola in drog
- Osipniki
- Dolgotrajno brezposelni
- Azilanti, begunci,
- Pripadniki nekaterih etičnih skupin
- Starejši brezposelni

- Prejemniki socialnih podpor
- Ranljive ciljne skupine

Skupine oseb, ki zaradi takšnih ali drugačnih razlogov na kratek ali dolgi rok ne morejo najti zaposlitve v dobičkonosnem sektorju, so potrebne posebne obravnave; ena od njih je možnost vključevanja v področje delovanja socialnega podjetništva (Svetlik et al., 2002, str. 13).

Ciljne skupine v socialnih podjetjih so predvsem ranljive ciljne skupine, ki so vključene na področje socialnega podjetništva z namenom izboljšanja zaposlitvenih možnosti, pridobitev in krepitev sposobnosti, znanj, veščin in spretnosti, ter večjo konkurenčnost ranljivih skupin na trgu dela smo oblikovali model učnih delavnic v socialnih podjetjih tipa B (URL: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/, 2014)

Sodelujoči akterji v socialni ekonomiji

V socialno ekonomijo se vključujejo najrazličnejši akterji iz vseh družbenih struktur. Med najpomembnejše se uvršča na prvem mestu država kot odgovorni sooblikovalec podpornega okolja, zakonodajalec, kot mreža javnih institucij ter v določenih primerih kot delodajalec in investitor. Na drugem mestu je lokalna skupnost, enako pomembna kot država, le na lokalnem nivoju. Pomembne so tudi gospodarske in

negospodarske organizacije kot nosilci nekaterih aktivnosti socialne ekonomije (zaposlovanje, investiranje, razvoj dejavnosti). Poleg teh pa še mreža strokovnih institucij, tako javnih kot zasebnih (zavodi, ustanove ...), upravičenci ugodnosti socialne ekonomije, mreže nevladnih profitnih institucij (društva, fundacije), prostovoljci kot laiki ali strokovnjaki. Strokovnjaki nastopajo kot posamezniki in predstavniki posameznih institucij (Branco, 2005, str. 54).

Vzpostavitev institucionalnega, pravnega okvira in vključevanje socialnega podjetništva

Razvoj socialnega podjetništva zahteva sistemski pristop. Zato moramo v Sloveniji zagotoviti ustrezno osveščenost, vzpostaviti ustrezno klimo, institucionalni in pravni okvir ter vključiti socialno podjetništvo v prevladujoče politike. Vsaka politična raven mora pri tem prevzeti svoje odgovornosti.

Vloga države

Deluje na področju ozaveščanja in pozitivne promocije socialnega podjetništva ter ob podpori klasičnega, profitno naravnane podjetništva posveča vsaj enako pozornost trajnostno naravnani podjetniški kulturi, ki temelji na vključevanju ranljivih skupin, aktiviranju potencialov manj razvitih ruralnih območij, kar dodatno potrjuje tudi z lastnim zgledom, s prenosom vse večjega obsega storitev za prebivalstvo, storitev na področju varstva okolja, kulturne in naravne dediščine na nova podjetja in organizacije, ki se razvijajo na področju socialnega.

Omogoča, da lahko socialna podjetja konkurenčno delujejo z ostalimi podjetji, pri čemer jim daje zaradi njihovega posebnega pomena za trajnostni razvoj posebno mesto pri pridobivanju javnih naročil in spodbud. Vzpostavlja partnerski odnos s predstavnimi organizacijami posameznih področij socialne ekonomije, zaznava in odpravlja ovire ter upošteva posebne in upravičene potrebe socialnih podjetij ter jih vključuje v svoje politike in programe. Zagotavlja primerne finančne

spodbude in kakovostno strokovno/svetovalno pomoč organizacijam in nosilcem iniciativ na tem področju, skrbi za prepoznavanje in prenos dobrih praks. Zagotavlja spodbudni davčni okvir oz. davčne olajšave za klasična podjetja, ki investirajo v socialno podjetje. Zagotavlja dodatne olajšave za podjetja in posameznike, ki donirajo. Sistematično skrbi za razvoj človeških virov na tem področju, s tem da spodbuja razvoj novih programov izobraževanja in usposabljanja, povezanega z razvojem različnih oblik socialnega podjetništva, ter s pomočjo posebnih programov zagotavlja zaposlenim in prostovoljcem, ki delujejo v okviru socialnih podjetij, dostop do različnih oblik usposabljanja in izobraževanja. Spodbuja javno-zasebno partnerstvo za uresničevanje zastavljene strategije, še posebej pri razvoju finančnih institucij in oblik financiranja investicij v okviru socialnih podjetij (npr. razvoj etičnih bank) (Lužar et al., 2005, str. 9).

Brezposelnost kot pojav v družbi pa povzroča stroške tako posameznikom kot tudi državi. Tako na primer govorita Dooley in Prause, da je nujno potrebno, da se v družbi ovrednotijo stroški, ki jih brezposelnost povzroča tako na gospodarskem kot tudi na zdravstvenem področju. Potrebno pa je ovrednotiti tudi stroške, ki jih izguba službe povzroči posamezniku, družini in posledično lokalnemu okolju. Trdita namreč, da so stroški, ki jih povzroči brezposelnost vidni na področja zdravja, kar povzroči povečane storitve na področju zdravstva; visoka stopnja brezposelnosti lahko povzroči demoralizacijo v skupnosti in mogoče celo socialno kontaminacijo (Dooley & Prause, 2005, str. 31–30).

Uvajanje socialnega podjetništva je po mnenju sogovornice v Sloveniji pomembno zlasti zaradi bližajočih se reform. Po eni strani bo kapital dobil svobodno pot, po drugi strani pa bi radi obdržali socialno državo in jo nadgradili v državo blaginje, ta pa ne more nastati, če ljudje v njej niso integrirani. Gre za zasebno pobudo, ki ji daje spodbudo država in kjer morajo imeti podjetniki poleg poslovodskih tudi socialne spretnosti (Mihajlovič, 2005).

Uvajanje socialnega podjetništva in podporni programi

Jenko v Dular et al. (2007, str. 21) omenja, da so ena od zelo razširjenih oblik socialne ekonomije v Sloveniji invalidska podjetja, ki jih je po podatkih za leto 2004 delovalo 156 in je zaposlovalo 13.580 delavcev. Med njimi je bilo 6.348 invalidov. Ta oblika socialne ekonomije/ socialnega podjetja temelji na primarnem poslanstvu invalidskega podjetja, ki je usposabljanje in zaposlovanje invalidov. Naloge, ki so povezane z integracijo oz. reintegracijo invalidov v delovno in življenjsko okolje, so strokovna obravnava invalidov, humanizacija njihovega dela in povečanje kvalitete njihovega življenja. Poleg invalidskih podjetij, kot oblike socialne ekonomije, so se sicer v Sloveniji že začele uveljavljati tudi druge oblike, kot so npr. zaposlitveni centri in drugi, vendar v primerjavi z razvitimi ekonomijami Evropske unije še vedno premalo. Tako kvantitativen kot še bolj kvalitativen razvoj (diverzifikacija) socialne

ekonomije je ena bistvenih priložnosti na področju spodbujanja zaposlovalne reintegracije in spodbujanja enakih možnosti ter socialnega vključevanja, ki jih Slovenija prepoznava tudi v temeljnih razvojnih dokumentih, kot tudi dokumentih, ki se pripravljajo za koriščenje sredstev strukturne politike v naslednji finančni perspektivi 2007–2013, zlasti iz sredstev Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju ESS).

V Sloveniji so se od leta 2011 oblikovali pomembni koraki na področju razvoja podpornih programov za razvoj socialnega podjetništva:

- oblikovan Pravni okvir za delovanje socialnih podjetij postavlja Zakon o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št. 20/2011) v podporo socialnemu podjetništvu.
- sprejet tudi Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij, katerega priloga je vzorec sklepa, ki ga zahteva 14. člen zakona (sklep ustanoviteljev ali pristojnega organa nepridobitne pravne osebe, da namerava poslovati kot socialno podjetje)
- Sprejeta Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva in Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva.
- Uveden je bil posebni računovodski standard za socialna podjetja – SRS40, ki ga moraj uporabljati vsa socialna podjetja, ne glede na njihovo pravnoorganizacijsko obliko.
- Vlada RS je 22. 9. 2011 ustanovila Svet za socialno podjetništvo, ki je pristojen za oblikovanje politike razvoja socialnega podjetništva v Republiki Sloveniji, in sicer v sodelovanju z

ministrstvi, vladnimi službami, občinami, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe.

- Na podlagi Zakona o socialnem podjetništvu je Vlada Republike Slovenije 25. 7. 2013 sprejela Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016, ki zagotavlja načrtovan razvoj socialnega podjetništva v republiki Sloveniji za obdobje štirih let.
- Na podlagi zakona je strategijo pripravil Svet za socialno podjetništvo.
- Izhajajoč iz strateških ciljev strategije je MDDSZ v sodelovanju z ministrstvi, pristojnimi za področja dejavnosti socialnega podjetništva, pripravilo Program ukrepov za izvajanje strategije. Namen Programa ukrepov za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva za leti 2014-2015 je spodbujanje razvoja socialnega podjetništva. Ocenjena vrednost sredstev za izvajanje aktivnosti, ki so namenjena socialnim podjetjem, je 12,7 milijona evrov.

Nadalje je RS sprejela pomembne pristope na področju merjenja učinkov v socialnih podjetjih, ki ne predstavljajo samo ekonomske donosnosti ampak so usmerjeni na področju merjenja družbenih učinkov, saj je cilj vsakega socialnega podjetja vplivati na spremembe v družbi oziroma dosegati družbene učinke, ki jih je potrebno ustrezno ovrednotiti. Model merjenja učinkov podjetjem prinaša pomoč pri boljši dostopnosti do bančnih finančnih virov s predstavitvijo finančnih koristi ali manjših

rizikov za investitorja. Omogoča tudi možnost nastopa socialnim podjetjem na EU razpisih in spodbuja proces družbenega investiranja bank in zasebnih vlagateljev v projekte z družbenim učinkom.

Socialno podjetništvo se spodbuja tudi skozi aktivnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti spodbuja razvoj socialnega podjetništva tudi prek javnih razpisov, ki se sofinancirajo iz sredstev Evropskega socialnega sklada. Socialna podjetja se lahko tako prijavljajo na razpise ukrepov aktivne politike zaposlovanja, ki so namenjeni povečanju zaposlitvenih možnosti brezposelnih oseb. Aktualni razpisi so objavljeni na spletni strani Zavoda RS za zaposlovanje. Za vsak razpis posebej so v razpisni dokumentaciji natančno opredeljeni pogoji za izvajalce. (URL:http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/, 2014)

Javni razpisi iz sredstev Evropskega socialnega sklada

Primeri podpornih progamov na področju socialnega podjetništva v Avstriji

Definicija socialnega podjetništva

Socialno podjetništvo bi lahko bilo definirana s tremi I-ji:

- Identiteta – združuje vse, ki imajo skupen interes in občutek pripadnosti oziroma identitete s socialno ekonomijo kot posebnim ekonomskim področjem.
- Institucije – pokrivajo glavne institucionalne oblike kooperativ, vzajemna in prostovoljna združenja.
- Intencija – (namen) vključuje ekonomske dejavnosti s socialnim in etičnim namenom.

Glavne značilnosti, ki so skupne organizacijam v sektorju, so kombinacija socialnih, etičnih in ekonomskih teženj ter vrednot in koristi za člane oziroma skupnost pred povračilom investicije. Organizacije socialne ekonomije so prej usmerjene v ljudi kot usmerjene v investicije. So neodvisne in samoupravne. Trženje je usmerjeno k ciljem organizacije. Uvodnim definicijam je treba dodati še definicijo podjetniškega združenja, ki postaja v zadnjih letih vse pomembnejša. Strateška združenja neprofitnih organizacij z večjimi družbami, mikro in malimi podjetji, vladnimi agencijami in drugimi neprofitnimi organizacijami,

tvorijo povezavo med tradicionalno profitnim in neprofitnim socialno usmerjenim sektorjem (Branco, 2004, str. 48).

Definicija upravičencev in ciljnih skupin

Socialna ekonomija zajema ekonomske in socialne koristi. Dejavnosti socialne ekonomije se razlikujejo od širše tržne ekonomije na različne načine, saj so mnoge dejavnosti usmerjene k skupinam ljudi z oviranostmi, nerazvitim območjem in skupnostim. Uspešnost socialne ekonomije vodi k trajnostnemu razvoju finančnih in človeških virov skupnosti in ji omogoča, da prispeva k izboljšanju lastne prihodnosti. Z usmerjenostjo k ljudem, ki ne zmorejo delati v profitnem sektorju, socialna ekonomija razširja trg dela; z usposabljanjem in pripravo na delo omogoča vključevanje na trg dela ljudem, ki brez podpore in pomoči tega ne bi zmogli. Socialna ekonomija lahko računa na podporo prostovoljcev, ki je tržna ekonomija nima.

Socialna ekonomija je lahko pomemben zagovornik nerazvitih območij ter skupnosti in je most, preko katerega jih dosežejo sredstva javnega sektorja. Na kratko, socialna ekonomija lahko deluje na področjih, kjer tržni sektor ne uspeva in obenem omogoča številne ekonomske

ugodnosti nerazvitim območjem, skupnostim in skupinam. Pozitivni vplivi socialne ekonomije imajo prednost pred ekonomskimi koristmi, socialna ekonomija v bistvu koristi območju in regiji tako na ekonomskem, socialnem kot političnem področju. Na ekonomskem področju je zaradi lastne aktivnosti in večje povezanosti trga dela s podpiranjem rasti podjetjih, njihovih produktov in zaposlovanja z zagotavljanjem dodatnih ljudi z izkušnjami. Na socialnem področju z vključevanjem oseb z oviranostmi na trg dela, napredovanjem v karieri in s povečanjem zaposlovanja, izboljšanjem prihodkov in dvigom ravni zdravja na manj razvitih območjih. Na političnem pa z zagotavljanjem bolj enakopravne in stabilne družbe. Koristi socialne ekonomije so pred ekonomskimi cilji, četudi so te koristi v glavnem razporejene na območja in osebe, ki jih tržna ekonomija ne doseže (Branco, 2005, str. 48).

Avstrijska zakonodaja določa tri glavne okvirje za socialna podjetja.

- Različni tipi organizacij: združenja, kooperative, fundacije, podjetja.
- Davčne olajšave so odvisne od ciljev in dejavnosti organizacij: davčne oprostitve in olajšave, naklonjen sistem DDV.
- Državne finančne podpore socialnim podjetjem in njihovim članom zagotavljajo različni zakoni na državni in deželni ravni, npr: storitve za brezposelne (državni zakon), storitve za invalide (deželni zakon).

Poleg glavnih navedenih zakonskih regulativ imajo neprofitne organizacije različne prednosti v preostali zakonodaji. V osnovi davčne ugodnosti niso odvisne od organizacijske oblike (Branco, 2005, str. 48).

Sodelujoči akterji v socialni ekonomiji

Tretji sektor je v Avstriji zelo raznovrsten. Poleg velikega števila mednarodnih organizacij pokriva številne lokalne iniciative, npr. podporo brezdomcem, invalidom in brezposelnim. Poleg organizacij, ki opravljajo socialne storitve, so v sektor socialne ekonomije vključene tudi okoljevarstvene organizacije, organizacije za človekove pravice, športna združenja ipd. Iz evalvacije tretjega sektorja v Avstriji je razvidno, da obstaja okrog 100.000 organizacij, večinoma neprofitnih združenj z okoli 200.000 zaposlenimi in okoli 900.000 prostovoljci.

S področji storitev, podpore in svetovanj različnim vrstam oseb z oviranostmi, npr. brezposelnim, starejšim, psihiatričnim in duševnim bolnikom, priseljencem, brezdomcem itd., se ukvarjajo v glavnem neprofitna združenja. V zgodnjih 90-ih letih je postala nova organizacijska oblika neprofitne pomembna za socialna podjetja. Najpomembnejši javni akterji v socialni ekonomiji so ministrstvo za socialne zadeve (državno in deželno), ministrstvo za gospodarstvo in delo, javni servis za zaposlovanje (državni, deželni in regionalni), občine. Socialne partnerske organizacije so vključene v proces načrtovanja

politike trga dela (zaposlovanja) na deželni in regionalni ravni (Branco, 2005, str. 49).

Podporno okolje v socialni ekonomiji

Pri javnih sredstvih je pomembno ločiti med subvencioniranimi in javnimi naročili. Trajanje naročila del je določeno na osnovi zakonske regulative in lahko traja več kot eno leto. Na nekaterih področjih socialna podjetja konkurirajo s tržno usmerjenimi podjetji, npr. pri institucionalnem varstvu starejših.

Primer Neue Arbeit – Celovec

V okviru socialnega podjetništva so v Avstriji razvili tri modele zaposlovanja, ki se financirajo s pomočjo Evropskega socialnega sklada (ESS) (Duller, 2005, str. 2). Ti modeli so: nedobičkonosni zaposlitveni projekti, ki jih financira Zavod za zaposlovanje. Drugi model je socialno podjetje, ki je naravnano dolgoročno, in tretji model predstavlja zaposlitveni model Neue Arbeit.

Neue Arbeit je pilotni zaposlitveni model, ki vključuje socialni pristop z ekonomsko učinkovitostjo. Ustvarja zaposlitve oziroma delovna mesta za dolgoročno brezposelne osebe. Odpira nove priložnosti in možnosti za

pomembno in vredno življenje. Dela za javno dobro. Neue Arbeit se je dokazal kot profesionalen in zanesljiv partner v trgovini in industriji. Je neprofitno podjetje (neprofitni d. o. o.), ustanovljeno leta 1995 z glavnim sedežem v Šentvidu na Glini in z dvema izpostavama v Celovcu in Feldkirshnu. Neue Arbeit je inovativen model in predstavlja zaposlitven center za brezposelne osebe (Predstavitev podjetja Neue Arbeit, 2008). Njegov namen je zaposlitev in prekvalifikacija dolgotrajno brezposelnih oseb ter vključitev le-teh na delovni trg. Cilj tega modela je dvigniti raven delovnih spretnosti brezposelnih oseb in jih približati potencialnim delodajalcem. Aktivnosti se izvajajo s posredovanjem delovnih praks. Pri tem vzpodbujajo lastno iniciativo zaposlenih, nudijo pa jim tudi pedagoško podporo in svetovanje. Tovrstno zaposlovanje je izredno prilagodljivo za vse potrebe in spremembe trga dela (Markt, 2005, str. 1–3).

Socialna integracija udeležencev poteka skozi učinkovite priprave težje zaposljivih oseb na novo zaposlitev. V programu usposabljanja brezposelne osebe usposobijo za učinkovito vključevanje v delo. Predvsem si pridobijo 'manjkajoče' socialne spretnosti, veščine, izboljšajo delovne navade ter pridobijo manjkajoča znanja za iskanje zaposlitve. Preizkušajo se v konkretnem delu in pri vseh aktivnostih tesno sodelujejo z mentorji (Interno gradivo Neue Arbeit, 2006).

Neue Arbeit je vpleten v aktivni pretok informacij med različnimi akterji na trgu dela in s tem udeležencem programa omogoča učinkovito pomoč

pri iskanju zaposlitve, zaposlitvenih niš. Pri tem spodbuja nastajanje novih možnosti za različne oblike zaposlitev. Ciljne skupine so dolgotrajno brezposelni, invalidi, brezposelni z zaposlitveno oviranostjo, brezposelni z upadom delovnih sposobnosti, mlajši brezposelni – osipniki in povratniki (Interno gradivo Neue Arbeit, 2006).

Financiranje zaposlitvenega modela Neue Arbeit predstavlja za naše razmere novost. Glavni financerji zaposlitvenega modela so Zavod za zaposlovanje Koroška (Arbeitsmarktservice Karnten). Evropski socialni sklad (Europaischer Socialfonds), Deželna vlada Koroška (Land Karnten), Center za socialno delo Koroška (Bundessocialamt Karnten), Občini Šentvid na Glini (Gemeinde St. Veit) in Feldkirchen ter Magistrat Celovec. Posebnost tega socialnega podjetja je ta, da so ustanovitelji skupnega podjetja Zavod za zaposlovanje Koroška, Center za socialno delo Koroška, Občina St. Veit in dve fizični osebi. V tem primeru direktorici enot v Celovcu in St. Veitu. Kot sta povedali Marktlova in Dullerjeva, gre tukaj predvsem za skupni interes vseh akterjev k zmanjšanju brezposelnosti na avstrijskem Koroškem. V zaključnem poročilu za leto 2007 je podano, da so v tem letu usposobili 402 brezposelni osebi. Od tega je bila uspešnost (usposobiti se za določeno delo in najti zaposlitev v roku treh mesecev do enega leta) 95-odstotna. Kot zanimivost v intervjuju omenjata, da je zaposljivost teh udeležencev po preteku 5 let še vedno 40 odstotkov. Kar pomeni, da ima po zaključenem programu še vedno 40 odstotkov ljudi stalno službo (Letno poročilo Neue Arbeit za leto 2009).

Sklep

Primer socialnega podjetništva predstavlja dober primer razvoja socialnega podjetništva, saj ima Avstrija dolgotrajne izkušnje pri razvoju le tega. Socialno podjetništvo je v Avstriji opredeljeno kot organizacij, ki ima skupen interes in občutek pripadnosti s socialno ekonomijo oziroma posebnim ekonomskim področjem ter vključujejo ekonomske dejavnosti s socialnim in etičnim namenom. V socialna podjetja so vključeni posamezniki, ki ne zmorejo delati v profitnem sektorju in iz tega razloga je socialna ekonomija razširila trga dela z usposabljanjem in pripravo na delo. S tem omogoča vključevanje na trg dela ljudem, ki brez podpore in pomoči, tega ne bi zmogli. Ena izmed zgodb o uspehu v socialni ekonomiji je Neue Arbeit iz Celovca. Njihov primer je zanimiv s področja usklajenosti in povezanosti vseh akterjev na trgu dela, kot so Zavod za zavod za zaposlovanje Koroška, Center za socialno delo Koroška, Občini Šentvid na Glini in Feldkirchen, Magistrat Celovec ter Deželna vlada Koroška ter glavni akterki – direktorici podjetja, ki sta hkrati tudi soustanoviteljici. Njihov uspeh je 95-odstoten. K uspešnemu poslovanju socialnega podjetja pa prispeva velik delež tudi davčna zakonodaja ter državne finančne podpore socialnim podjetjem.

V proučevani literaturi sem zasledila, da je Slovenija v zadnjih treh letih naredila pomembne korake na področju razvoja socialnega podjetništva in vzpostavila skupno definicijo socialnega podjetja. V Sloveniji imamo

okoli 20.000 organizacij, ki imajo posamezne elemente socialnega podjetništva, invalidska podjetja in zaposlitveni centri, ki skupno zaposlujejo okoli 13.000 ljudi in okoli 7 socialnih podjetij³. Za uvajanje socialnega podjetništva obstaja še precej ovir in pomanjkljivosti. V Sloveniji lahko tako govorimo le o primerih dobre prakse s strani invalidskih podjetij oziroma zaposlitvenih centrov, nekaj socialnih podjetij deluje ob pomoči javnih razpisov v letu 2012, ki pa v letu 2015 potečejo in nadaljnje delovanje socialnih podjetij postavlja pod vprašaj. Področje podpornih programov za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji se razvija. Na to kažejo sprejeti zakon o Socialnem podjetništvu, sprejet Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij, sprejeta Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva in Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva, uveljavitev računovodskih standardov SRS40, ter oblikovanje sveta za socialno podjetništvo, kot tudi sprejetje strategije razvoja socialnega podjetništva 2013 – 2016, kot tudi program ukrepov za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva 2014-2015. Dosedanje prakse socialnih podjetij (intervju z 4 socialnimi podjetji), kažejo na to, da se kaže tudi dobro sodelovanje akterjev na trgu dela, kot so Zavod za zaposlovanje, društev in MDDSZ.

Pregledala sem politiko zaposlovanja, pravno podlago in obstoječe podporne mehanizme. Skozi vsprejdeni pregled podpornih programov se ovire pri razvoju socialnega podjetništva v Sloveniji, glede na Avstrijo,

³ Podatek pridobljen s strani MDDSZ (januar 2014).

kažejo predvsem na področju oblikovanja primernih davčnih spodbud in vključevanja različnih pravnih podlag na področje socialnega podjetništva (ZOD, zakon o zaposlovanju, zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, zakon o invalidskem zavarovanju, davčna zakonodaja ...). Le ti izkazujejo usklajenost pri uveljavljanju teh spodbud in pravic. Na področju Slovenije se kažejo možnosti za razvoj socialnega podjetništva pri prenosu dobrih praks na področju uvajanja različnih modelov socialnih podjetij, ki lahko s svojim delovanjem ob pomoči javne politike (lokalne, regionalne in nacionalne) pomembno vplivajo na opolnomočenje ranljivih ciljnih skupin, na ustvarjanje novih delovnih mest in na zmanjševanje stopnje brezposelnosti v okolju. Da bi dosegli te cilje, je pomembna v Sloveniji tudi opredelitev neprofitnosti podjetij (tako socialnih podjetij, kot tudi drugih organizacij). Neprofitne organizacije delujejo v Avstriji na področju zakona o društvih, ki organizacijam omogoča različne vrste davčnih olajšav, kot tudi pridobivanja javnih naročil. Tovrstna podjetja imajo prednost na področju malih javnih naročil, saj zakon opredeljuje, da imajo neprofitne organizacije zaradi ciljnih skupin težji dostop do opravljanja storitev na konkurenčnih trgih.

Slovenija, kot članica Evropske unije, na področju socialnega podjetništva dela šele prve korake. Ključne možnosti za nadaljnji razvoj so razširitev ciljnih skupin, prilagoditev usposabljanj in nove storitve. Glede na to, da je razvoj socialnega podjetništva zapisan tudi v temeljnih razvojnih dokumentih in dokumentih, ki se pripravljajo za

koriščenje sredstev evropskih strukturnih skladov, menim, da so možnosti za razvoj in umestitev socialnega podjetništva v Sloveniji ugodne. Socialno podjetništvo predstavlja tudi ključni element pri reševanju problema brezposelnosti in pri blaženju posledic gospodarske krize v Sloveniji.

Literatura in viri

Borestein, D. (2004). *How to change the world: social entrepreneurs and the power of new ideas*. (str. 90–97). New York: Oxford Press.

Branco, D. (2004). *Uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji; primerjalna študija: Italija, Slovenija, Avstrija*. (str. 13–49). Ljubljana: Pospeševalni center za malo gospodarstvo.

Coheur Alain (2008, 17. julij). Social economy sector needs a legislative framework. Europolitique. Dostopno na: <http://www.europolitique.info/xg/europolitique/social/partenaires/228263?isPortalAccessed=true> (20. avgust 2008)

Dearlove, D (2004, 9. avgust) Socialno podjetništvo bo veliko gibanje 21. stoletja, članek. Finance. Najdeno 10. Oktobra 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/95593>).

Dees, G., Emmerson, J. & Economy, P. (2001). *Enterprising Nonprofits: A Toolkit for Social Entrepreneurs*. (str.5). New York: John Wiley & Sons, Inc.

Državni razvojni program za obdobje 2007–2013 [Ministrstvo za lokalni in regionalni razvoj]. Najdeno 12. september 2008 na spletnem naslovu http://www.svlr.gov.si/si/drzavni_razvojni_program/predstavitev

Dular, T., Erbežnik, A., Erjavec, B., Jenko, G., Lavtar, R., Muženič Markočič, D., Post, R., Povše, D., Uršič, C. & Zagorc, S. 2007. *Razvoj socialnega podjetništva v lokalni skupnosti*. (str. 11–12). Ljubljana: Papilot, zavod za vzpodbujanje in razvijanje kvalitete življenja.

Dooley, D. (2004). *The social costs of underemployment: inadequate employment as disguised unemployment*. (str. 30–31). Cambridge: University Press.

Duller, A. (2005). System of social entrepreneurship in Austria. (str. 1–5). *Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe*. Maribor: Eim – Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov.

Fouvere, E. (2005, 25. maj). Na konferenci o možnosti za uveljavljanje socialnega podjetništva. Finance. Najdeno 25. Januar 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/121416>.

Gavez, S.: Neformalno učenje ranljivih skupin, 2008. ([URL:http://www.zveza-lu.si/images/SonjaGavezDelavnica2](http://www.zveza-lu.si/images/SonjaGavezDelavnica2)).

Hazl, V. & Marošek, J. (2005). Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji. *Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe* (5–31). Maribor: Eim – Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov.

Hazl, V. & Marošek, J. (2005a). Priporočila za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva v Sloveniji. *Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe*. Maribor: Eim – Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov, 2005a, str. 2–13.

Interno gradivo Neue Arbeit (2006).

Kovač, Z. (2006). *Podjetništvo, ustvarjalnost, inovacije: pot do uspešnih podjetij*. (str. 74–78). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Letno poročilo Neue Arbeit (2009), 1. 2. 2009.

Mair, J., Robinson, J. & Hockerts, K. (2006). Palgrave Macmillian. *Social entrepreneurship*. (str. 4). New York: Basingstroke.

Marktl, I. (2005). Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe (str. 1–3). Maribor: Neue Arbeit.

Mihajlovič, S. (2005, 4. december). Družbeno podjetništvo: Ljudi je treba naučiti loviti ribe. Finance. Najdeno 10. september 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/138984>.

Nicholls, A. (2006). *Fair trade: market driven etical consumption*. (str. 12–23 in str. 211–213) London: Sage Print.

Nicholls, A. & Opal C. (2007). *Fair trade – market driven ethical consumption*. (str. 16). London: Sage print Pahor, N., Petrovčič, V. & Kaučič, P. (2004). Čas za socialno podjetništvo. Podjetnik letn XIII, 8, 14–16.

Pavel, I. & Štefančič, P. (2005). *Socialno podjetje: od ideje k praksi*. (str. 14–15). Ljubljana: Šent.

Perrini, F. (2006). *The new Social Entrepreneurship*. (str. 6–7). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Petkovšek, J. (2004, 9. avgust). Dees Dearlove. Dnevnik. Najdeno 4. oktober na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/> tiskana izdaja št 153/2004.

Predstavitev podjetja [Irecoop Veneto]. Najdeno 10. april 2008 na spletnem naslovu http://www.irecoop.veneto.it/sociale/index_uk.html.

Predstavitev podjetja [Neue Arbeit gmbh]. Najdeno 10. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.neue-arbeit.at>

Program Aktivne politike zaposlovanja 2007–2013 [Zavod RS za zaposlovanje]. Najdeno 20. februarja 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/SLO/dejavnost/programi/APZ_2007_2013.pdf

Pušnik, M. (2007, 23. julij). Invalidska podjetja. Finance. Najdeno 4. oktober 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/187234>.

Resolucija Evropskega parlamenta. Dostopno na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP77TEXT+TA+P6-TA-2009> (4. avgust 2009).

Smallbone, S., Evans, M., Ekanen, I. & Butters, S. (2001). *Researching Social Enterprise*. (str. 18). Middlesex University.

Socialna ekonomija v Evropski uniji. Najdeno 20. februarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.cefec.org/activities/index.html>.

Socialna ekonomija v Evropski uniji. Najdeno 12. februarja 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/social_economy.htm.

Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, T. & Trbanc, M. (2002). *Politika zaposlovanja*. (str. 13). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Tommasini, G.(2005). Legal frameworks of social economy in EU. Mednarodna konferenca s socialnim podjetništvom do kakovostne družbe. (str. 1–5). Maribor: Irecoop Veneto.